

УДК 340

О.В. КОНОПЕЛЬКО, Харківський національний університет внутрішніх справ

ФУНКЦІ ІДЕОЛОГІЇ: ПОЗИТИВНИЙ ТА НЕГАТИВНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: ідеологія, функція, суспільна свідомість, соціальний ідеал, міф, утопія, легітимація, мобілізація, маніпуляція

Ідеологія відноситься до тих явищ, без яких важко уявити існування будь-якого соціуму. Вона відображає соціальні норми і цінності, рівні свідомості і самосвідомості окремих індивідів і народів, надає сенс політичним процесам і змінам. Жодні політичні чи соціально-економічні реформи не можуть мати успіху без відповідного ідеологічного обґрунтування і програмного забезпечення. У той же час, будучи потужним засобом впливу на індивідуальну і групову свідомість, ідеологія може бути використана у такий спосіб, що спричиняє суттєву шкоду моральним та світоглядним засадам громадянського суспільства. Це свідчить про складність об'єктивної оцінки феномену ідеології, неоднозначність висновків про її природу.

У науковій літературі існує велика кількість підходів до визначення сутності, функцій і ролі ідеології в суспільстві. Під ідеологією розуміють науку, що дозволяє встановлювати правила політичної діяльності на основі дослідного знання (Д. де Трасі); спосіб соціально-групового мислення, призначений для його перетворення на знаряддя колективної дії (К. Мангейм); функціональний інструмент інтеграції суспільства (О. Лемберг, Т. Парсонс); парадигму суспільної свідомості (К.С. Гаджієв); похідні від почуттів явища, що використовуються для виправдання нелогічного характеру політичних дій (А. Парето); хибну, ілюзорну свідомість (Б. Томпсон, Г. Теборн), соціально-політичну патологію (К. Ясперс). Одні автори вимагають повної деідеологізації політики, інші говорять про те, що відмова

від будь-яких ідеологічних критеріїв призводить до соціокультурної кризи, ставить під сумнів саму можливість існування політики як незалежної і автономної сфери суспільних відносин. Вказані підходи у розумінні ідеології окреслюють певне проблемне поле, в рамках якого триває дискусія про сутність, функції і роль цього соціально-політичного феномена в житті суспільства. Звідси виникає потреба в цілісному теоретико-методологічному аналізі функцій ідеології з урахуванням її суперечливої природи.

Тому метою статті є аналіз основних функцій ідеології задля розкриття позитивних і негативних аспектів її впливу на індивідуальну і суспільну свідомість.

Аналізуючи основні напрями впливу ідеології на свідомість, перш за все необхідно виокремити її пізнавальну (когнітивну) функцію. Ідеологія забезпечує адекватне відображення світу, його найбільш загальних закономірностей і процесів у свідомості індивіда і суспільства, сприяє досягненню і поглибленню об'єктивних знань про природу соціальних зв'язків, з урахуванням особливостей існуючого культурно-історичного контексту. За словами Т.А. Ван Дейка, ідеологія, як одна з основних форм соціального пізнання, управляє соціокультурними знаннями окремих членів групи та ідеосферою групи в цілому [1, с.21]. В цих словах нідерландський автор вірно звертає увагу на двовекторну дію ідеології: на індивіда та на суспільство. Для індивіда ідеологія являє собою систему поглядів на соціум, державу, особу у їхньому взаємному розвитку, на громадські процеси, протиріччя і конфлікти. Отримані людиною в ході соціалізації знання, норми й цінності, переломлюючись через механізми самосвідомості, під впливом життєвого досвіду перетворюються в особисті переконання і принципи, стають невід'ємною складовою людського світогляду. Таким чином, формується система координат, орієнтирів, які створюють умови не лише для належного сприйняття соціальної реальності, а й для реалізації громадянського обов'язку, розвитку міжособистісних комунікацій тощо.

Водночас ідеологія є необхідним елементом суспільної свідомості, оскільки вона має загальний смислоутворюючий ефект, визначає мету державно-політичного розвитку, а відтак обумовлює раціональний розвій всіх соціальних сфер, спрямовує рух соціуму у конструктивне русло. На думку В.В. Колотило, ідеологічний спосіб відображення соціальної практики у суспільній свідомості постає з'єднувальною ланкою між науковим та буденним способами досягнення дійсності. В процесі відображення ідеологія пізнає, пояснює, оцінює реальні протиріччя соціального буття, проблеми, пов'язані з характером соціальної структури, рівнем економічного розвитку, соціокультурної традиції [2, с.9]. Вона знаходить своє втілення у політичних програмах, гаслах, знаково-символічних формах, які викликають відповідні смислові асоціації. Приміром, в епоху зародження пролетарського руху червоний колір прапора переслідувався не тому, що він червоний, а тому, що він був символом думок, бажань і почуттів, ворожих існуючому на той час капіталістичному ладу [3, с.92–93].

Разом з тим, ідеологічний вплив на індивідуальну і колективну свідомість містить у собі небезпеку викривлення справжньої картини соціальних відносин, створення ідеологічно забарвлених міфів. Н.С. Жукова вірно підкреслює особливості ідеологічного мислення порівняно з науковим. Наука прагне пізнати світ таким, який він є насправді. Наука об'єктивна, безстороння, а ідеологія суб'єктивна. Ідеології властиве прагнення до спрощення, жадання видати одну сторону дійсності за всю картину. Спрощені ідеї легше сприймаються масою, ніж складна система наукових доказів, крім того, ідеологія висуває привабливі (часто нереальні) ідеї, які сприймаються народом [4, с.75–76]. М.О. Бердяєв також звертає увагу на те, що «маси можуть жити лише символікою – релігійною, національною чи революційною, і тільки така символіка надихає їх і піднімає над сірою буденністю. Маси живуть емоціями й афектами. Ідеї, поняття, теорії існують для них лише як символи боротьби або міфу. Так,

наприклад, в російській революції марксизм перетворився на символ і міф. У французькій революції в символ і міф перетворилося філософське вчення про свободу, рівність і братерство» [5, с.200]. У процесі досягнення деякими соціальними силами власних кон'юнктурних цілей, вирішення певних практичних завдань можуть застосовуватися механізми цілеспрямованого викривлення інформації, знань про об'єктивну дійсність. Професійні ідеологи здійснюють раціоналізацію властивих широким масам уявлень, мрій, очікувань, ілюзій, стереотипів щодо умов їхнього буття, фундаментальних життєвих сенсів, використовуючи при формуванні своїх ідеологем дезінформацію, частіше за все – у завуальованому вигляді. Прийомами дезінформації можуть бути: фальсифікація інформації про всі або деякі елементи явищ дійсності, про зв'язки між ними, про вплив різних факторів на об'єкт пізнання; викривлення просторово-часових параметрів аналізованих феноменів, тенденцій їх розвитку та функцій; заперечення чи абсолютизація даних про динамічні характеристики об'єктів пізнання тощо [6, с.106–111]. Таким чином, замість цілісної, науково обґрунтованої картини світу суспільство отримує ілюзорне, викривлене відображення соціальних явищ і процесів.

Другою позитивною функцією ідеології є формування соціальних ідеалів. Ідеологія має справу не просто з ідеями, а з фундаментальними суспільними ідеалами (свобода, безпека, добробут тощо), всезагальне визнання яких забезпечує цілісність соціуму. «Ці ідеали, – підкреслює Р. Яновський, – формулює ідеологія. Саме вона збагачує великою ідеєю, ідеалом людину, дає суспільну мрію, мету, формує людську особистість» [7, с.17]. Суспільні ідеали за своєю природою є історичними, вони трансформуються в залежності від духу епохи і одночасно містять традиції культури і загальну концептуальну основу, властиву їх різним версіям. У науковій літературі поняття «ідеал» інтерпретується по-різному. До недавнього часу домінували кантівські погляди на природу ідеалу, згідно з якими ідеал є уяв-

ленням про підсумкову досконалість людського роду, він виявляється досяжним лише в нескінченності, його можна уподібнити горизонту, що весь час відсувається по мірі наближення до нього. Інше поняття ідеалу було висунуто В.Г. Белінським, який підкреслював, що ідеали – це «не довільна гра фантазії, не вигадки, не мрії; і в той же час – не список з дійсності, а вгадана розумом і відтворена фантазією можливість того чи іншого явища» [8, с.89]. Значимість ідеалу полягає в тому, що він виступає в якості норми, ідеального образу, який визначає спосіб і характер поведінки людини або соціальної групи. Саме ідеал дозволяє організувати свідомість і волю великої кількості індивідів для вирішення певного історичного завдання, перетворити на дійсність існуючі можливості. Таким ідеалом в умовах сьогодення слід вважати закріплене у Конституції України положення про демократичну, соціальну, правову державу.

Протилежним напрямом впливу ідеології на суспільну свідомість є формування соціальних утопій. В історії європейської політико-правової думки чільне місце займають утопічні твори, в яких ідеал суспільного ладу втілюється в найкращому устрої держави, який практично ототожнюється із суспільством, де досягнута гармонія вищої влади і народу, колективу та індивіда. Утопічність ідей Т. Мора, Т. Кампанелли, Ф. Бекона, А. Сен-Симона, Ш. Фур'є полягає у ідеалізації одних та недооцінці інших елементів соціального буття. Приміром, Т. Мор та Т. Кампанелла основним джерелом суспільної нерівності і негараздів вважають приватну власність і на цій основі будують ідеальну модель суспільства без приватної власності. В ідеальній державі Платона правителями можуть бути лише філософи. У свою чергу, робота Ф. Бекона «Нова Атлантида» (1626 р.) містить опис суспільства, в якому на основі практичного застосування науки можливе формування досконалого ладу [9, с.55–58]. У найбільш відомих роботах XVIII–XIX ст., які містять формули суспільного ідеалу («Суспільний договір» Ж.-Ж. Руссо і «Комуністичний ма-

ніфест» К. Маркса і Ф. Енгельса), також присутні ознаки утопії. Якщо перший твір вимагає передачі влади від небагатих всім, то другий – перерозподілу засобів виробництва у подібний спосіб. На думку П.І. Новгородцева, вказані вище автори вірно визначають мету розвитку суспільства, але помиляються стосовно засобів досягнення цієї мети: «в демократичній теорії таким засобом вважається народовладдя, в соціалістичній – усупільнення засобів виробництва» [10, с.112–113]. Ці засоби підходять при визначенні конкретних програм в ті чи інші епохи, але вони не визначають собою суті абсолютного ідеалу, який виключає як абсолютний колективізм, так і абсолютний індивідуалізм.

Отже, ідеологія може формувати як ідеали соціального розвитку, так і утопічні проекти, у чому також проявляється суперечливий характер її функцій. Суспільство має необхідність у програмах розвитку, сформованих на основі наукового аналізу соціальних закономірностей, але може і потерпати від реалізації надмірно заідеологізованих проектів. Тоталітарні системи, що були сформовані у XX ст., є яскравим прикладом останнього.

Наступною функцією ідеології є функція консолідації, інтеграції суспільства навколо спільних цінностей. Ідеологія об'єднує певну соціально-політичну спільноту, формує політичне співтовариство, сприяє виникненню почуття колективізму, створюючи певну ступінь згуртованості і відносної гомогенності суспільства. Здійснення загальнонаціональної ідеології та політики дає можливість встановити в суспільстві гармонію, сформувати громадянську ідентичність як основу розвитку демократичної держави. За словами Е. Геллнера, ідеології існують «як загальноприйняті способи поводження з певними речами, як передбачувані підходи, що полегшують інтерпретацію і комунікацію за рахунок блокування альтернативних підходів або інтерпретацій» [11, с.254]. С.І. Глушкова найважливішими ідеологічними категоріями вважає поняття «порозуміння», «консенсус», «співробітництво», «партнерство», з яких перша посідає центральне

місце. Кожна з цих категорій має бути визнана як певний рівень досягнення порозуміння. «При цьому консенсус як перший ступінь може бути досягнутий на основі загальноцивілізаційних, національних начал, шляхом створення певної хартії, декларації про наміри; наступний етап – співпраця конфліктуючих сил, компроміс при збереженні інтересів, колективних прав кожної сторони, а не зведення їх позицій до монолітності; завершальний етап – партнерство на основі формально-юридичної рівності суб'єктів, спільної програми дій» [12, с.449–450]. Ідеологічні знання і цінності виконують важливі суспільні функції, вони організують, регулюють, спрямовують і інтегрують діяльність людей у духовній, політичній, економічній та інших сферах життя суспільства. Руйнування подібної ідеологічної структури соціуму зумовлює дезорганізованість і дисфункціональність всіх його найважливіших сфер, тому потреба суспільства в ідеології всіляко підтримується, стимулюється і регулюється усією історично-конкретною системою суспільних відносин, навчанням, вихованням, нормами моральності, громадською думкою, релігійною сферою, мистецтвом, авторитетом і силою держави.

Проте, наявність у суспільній свідомості різних варіантів світосприйняття породжує різноманітні підходи до соціально-політичних явищ, розбіжні оцінки минулих та сучасних суспільних процесів і подій. Тому поряд з загально визнаними ідеологічними категоріями і цінностями в кожному суспільстві співіснує безліч відмінних ідей і платформ. У різних соціальних груп на основі власних моделей цінностей і переваг створюється власна ідеологія, яка може відповідати або суперечити існуючій ідеологічній атмосфері в соціумі. Виникають передумови для ідеологічної конкуренції, кожна людина має можливість знайти своє місце в системі існуючих соціальних зв'язків. Таким чином, ідеологія виступає не лише як інтегруючий фактор, вона також розмежовує політико-культурний простір на відповідні сегменти. Вона є своєрідною нормативно-символічною матрицею, яка полегшує

соціально-політичну ідентифікацію громадян. Але, знову ж таки, у кожному народі є певні «больові точки» історії та сучасні проблеми, які трактуються представниками різних ідеологічних сторін по-різному. Народи колишніх республік СРСР неодноразово були свідками, учасниками і жертвами використання образів і проєкцій минулого різними інтерпретаторами для розпалювання міжнаціональної або міжтериторіальної ворожнечі у власних політичних інтересах. Ідеологія може сприяти створенню «образу ворога», налаштовувати людей один проти одного. Отже, і в цьому випадку цілком позитивній функції консолідації суспільства протистоїть негативна функція розмежування, дроблення соціуму.

Ще одна важлива функція ідеології полягає у легітимації влади. Ідеологія є джерелом авторитету і престижу інституційних структур, які діють в суспільстві. Функція легітимації виявляється у тому, що ідеологія обґрунтовує право певних соціально-політичних сил на владу, надає їм характеру авторитетності, підводить під їхню діяльність ідейну і моральну основу. Політична ідеологія повинна оволодіти масовою свідомістю, впровадити в нього певні критерії оцінки минулого, сучасного і майбутнього розвитку суспільства, сформувати позитивний образ пропонованої або проведеної політичної лінії і політичних сил, які хочуть реалізувати даний курс [3, с.25–27]. У науковій літературі серед режимів легітимації влади, зокрема, виділяють: технократичний режим легітимації, який базується на ідеї ефективності державного (публічного) управління. Публічна політика розглядається як особливе мистецтво («публічний менеджмент»), що вимагає специфічних навичок, знань і вмінь і здійснюється спеціалізованою соціальною групою. Другий режим легітимації – ідеологічний, який здійснюється за допомогою визнання правильності, винятковості певних ідей політико-правового розвитку, що проголошуються й здійснюються владними інститутами [13, с.135].

Але крім обґрунтування існуючого порядку або правомірності здійснення влади пев-

ними силами ідеологія містить у собі також потужний критичний потенціал. Спростування поглядів опонентів в ідеологічних системах має не менше значення, ніж обґрунтування власних. Ідеології самовизначаються, відштовхуючись одна від одної, протиставляючи своє бачення проблеми картині, запропонованій іншими «системами смислів». Виявляється, що «негативна» частина програми для успішного функціонування ідеології є не менш важливою, ніж «позитивна». Більше того, те, що стверджується «на противагу» критиці, часто формулюється більш чітко, ніж те, що не викликало особливих заперечень. Для розвитку ідеологій досить істотне значення має те, який «комплекс ідей» на тому чи іншому етапі розглядається її прихильниками як головний об'єкт протистояння [14, с.17–18]. Крім критики «ворожих» ідей, окремі ідеології піддають критиці державно-політичну організацію суспільства в цілому. Так, в основу ідеології анархізму покладено ідеалізацію свободи як вічного і священного начала, яке повинно бути здійснено абсолютно і безумовно. У анархізмі знайшли своє закріплення абсолютний індивідуалізм і антиавторитаризм як принципове заперечення соціальної організації в будь-якій її формі (держава, партія, установа) і в будь-якій сфері (політика, наука, культура).

Нарешті, п'ятою функцією ідеології є функція мобілізації населення, його спрямування на соціально-корисну діяльність. Ідеологія дозволяє у концентрованому вигляді сформулювати актуальні соціальні цінності і нормативи, які обумовлюють поведінку індивідів і соціальних груп, спонукають їх до активних дій. Як справедливо зауважив М. Селіджер, системний характер ідеологій проявляється у впорядкуванні певних цінностей, оцінок подій і прихильності тим або іншим цілям і засобам для того, щоб узгодженими діями забезпечити захист, руйнування чи зміну певних форм організації суспільства [15, с.99]. Засоби, які при цьому використовуються, можна об'єднати у три групи: теоретико-філософські, програмно-практичні і актуалізовані (або масові). Та-

ким чином, ідеологія з притаманними їй способами циркуляції ідей вбудовується в систему прямих і зворотних зв'язків політичної системи, тобто відбувається те, що О.І. Соловійов називає «технологізацією політичних комунікацій» [16, с.10–12].

Найбільш яскраво мобілізаційний ефект ідеологічного впливу проявляється тоді, коли люди заради досягнення певної мети жертвують своїми інтересами, терпляче переносять труднощі і випробування, проявляють колективну солідарність. Скажімо, у роки Великої Вітчизняної війни ідеологічна функція радянської держави зіграла істотну роль у досягненні перемоги над Німеччиною. Під керівництвом партійних організацій в роки війни створювалася ідеологічна конструкція, в якій можна виділити наступні найважливіші позиції: з початком війни населення країни переконувалося у тому, що перемога буде за нами; серед населення країни вкорінюються думки про безкомпромісність боротьби з ворогом, про справедливість й святість помсти; з першого дня війни в новій ідеологічній конструкції яскраво проявилася і стала переважати пропаганда вітчизняних бойових подвигів до революційного періоду; своєрідною ідеологічною зброєю були офіційні повідомлення, що публікувалися в газетах і передавалися по радіо. Радянська пропаганда змогла зломити ситуацію в найкоротший період і не допустити повного розвалу єдності нації, єдності фронту і тилу, з одного боку, і згуртувати населення, налаштувавши його на надзвичайно тяжку ратну і тилу працю, – з іншого [17, с.101].

Позитивній функції мобілізації протистоїть негативна функція маніпуляції суспільною свідомістю. У сучасному суспільстві у сфері політичної комунікації широкого поширення дістали різні маніпулятивні методики, тобто системи способів ідеологічного і соціально-психологічного впливу з метою зміни мислення і поведінки людей всупереч їх інтересам. Однією з таких методик є технологія психологічного тиску, що являє собою інформаційно-психологічний вплив на свідомість, основною метою якого є формування певних

ідей, поглядів, уявлень і переконань; одночасно воно викликає у людей позитивні або негативні емоції, почуття і навіть бурхливі масові реакції [18, с.107–109]. Використання подібних технологій на певному етапі може дати очікуваний результат, але у довгостроковій перспективі воно має руйнівні наслідки для морально-ціннісної системи суспільства, негативно впливає на свідомість громадян та підриває авторитет тих, хто їх застосовує.

Отже, проведений аналіз основних функцій ідеології дозволяє зробити висновок про складність і неоднозначність ідеології як соціального явища. З одного боку, ідеологія сприяє формуванню певного світогляду, соціальних ідеалів, забезпечує консолідацію суспільства і легітимацію влади, спрямовує індивідів, соціальні групи і суспільство в цілому на соціально-корисну діяльність. Разом з тим, певні ідеологеми і психологічні методики можуть використовуватися і для впровадження у суспільну свідомість соціальних міфів і утопій, створення у суспільстві ситуації ідеологічного протистояння різних класів і верств населення, руйнування існуючих суспільно-політичних інститутів, маніпуляції людьми. Такими чином, двоїста природа ідеології вимагає поміркованого ставлення до неї. Не слід ані ідеалізувати її можливості, ані категорично відкидати її використання у соціально-політичній практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dijk T. A. van. Ideological Discourse Analysis // Language and Peace / eds. C. Schaffner & A. Wenden. – Aldershot : Dartmouth Publishin, 1995. – P. 17–33.
2. Колотило В. В. Роль ідеології в процесі соціальних змін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 09.00.03 / В. В. Колотило. – К., 2003. – 17 с.
3. Основы идеологии белорусского государства / под. ред. С. Н. Князева, С. В. Решетникова. – Мн. : Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2004. – 690 с.
4. Жукова Н. С. Правовая идеология как неотъемлемый структурный элемент правосознания / Н. С. Жукова // Философия права. – 2011. – № 2. – С. 73–77.
5. Бердяев Н. А. О назначении человека / Н. А. Бердяев. – М. : Республика, 1993. – 383 с.
6. Кокорин А. А. Идеология : теория, методология, методика (хрестоматийные заметки) / А. А. Кокорин. – М. : Изд-во МГОУ, 2009. – 358 с.
7. Яновский Р. Особенности динамики перемен в жизнеобеспечении людей на рубеже XX и XXI веков / Р. Яновский // Безопасность Евразии. – 2001. – № 3. – С. 9–17.
8. Белинский В. Г. Русская литература в 1843 году / В. Г. Белинский // Полное собрание сочинений : в 13 т. Т. 8. – М. : Изд. АН СССР, 1955. – С. 45–100.
9. Поликарпов В. С. Идеология современной России / В. С. Поликарпов, В. А. Поликарпова. – Ростов н/Д : Изд-во Северо-Кавказ. науч. центра высшей шк., 2002. – 132 с.
10. Новгородцев П. И. Об общественном идеале / П. И. Новгородцев. – М. : Пресса, 1991. – 640 с.
11. Gellner E. Words and Things. An Examination of, and an Attack on, Linguistic Philosophy. – London, etc. : Routledge & Kegan Paul, 1979. – 360 p.
12. Глушкова С. И. Проблема правового идеала в русском либерализме / С. И. Глушкова. – Екатеринбург : Изд-во Гуманитар. ун-та, 2007. – 466 с.
13. Мамычев А. Ю. Уровни легитимности государственной власти и правового действия / А. Ю. Мамычев, А. С. Сухомлинов, Б. С. Щеглов // Власть. – 2009. – № 12. – С. 133–135.
14. Малинова О. Когда «идеи» становятся «идеологиями»? К вопросу об изучении «измов» / Ольга Малинова // Философский век. Вып. 18. История идей как методология гуманитарных исследований. – СПб. : Санкт-Петербург. Центр Истории Идей, 2001. – С. 11–26.
15. Seliger M. Ideology and Politics. – London : George Allen & Unwin, 1976. – 352 p.

16. Соловьев А. И. Политическая идеология: логика исторической эволюции / А. И. Соловьев // Полис. – 2001. – № 2. – С. 10–12.

17. Шатилов С. П. Перестройка функций советского государства в условиях военного времени / С. П. Шатилов // Вестник Алтайс-

кой академии экономики и права. – 2012. – № 4. – С. 100–102.

18. Соколова Е. П. Технологии внедрения идеологий в массовое сознание / Е. П. Соколова // Управленческое консультирование. – 2011. – № 2. – С. 105–110.

Конюпелько О. В. Функції ідеології: позитивний та негативний аспект / О. В. Конюпелько // Форум права. – 2013. – № 1. – С. 479–485 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13kovtna.pdf>

Акцептовано вагу на суперечливій природі феномену ідеології. Проаналізовано основні позитивні і негативні функції ідеології. Зроблено висновок про те, що не слід ані ідеалізувати можливості ідеології, ані категорично відкидати її використання у соціально-політичній практиці.

Конюпелько А.В. Функции идеологии: положительный и негативный аспект

Акцентировано внимание на противоречивой природе феномена идеологии. Проанализированы основные положительные и отрицательные функции идеологии. Сделан вывод о том, что не следует ни идеализировать возможности идеологии, ни категорически отвергать ее использование в социально-политической практике.

Konopelko O.V. Functions of Ideology: the Positive and the Negative Aspects

Attention is focused on the controversial essence of the phenomenon of ideology. It was analyzed the main positive and negative functions of ideology. It is concluded, that should neither exaggerate the possibility of ideology, nor categorically reject its use in socio-political practice.